

Tekst en foto's: Henri Gielen

Woon- en Zorgcentrum De Wingerd, Leuven

Een nieuwe thuis voor dementerende ouderen

De VZW Woon- en Zorgcentrum De Wingerd heeft aan de rand van Leuven een nieuw gebouwencomplex in gebruik genomen dat mooi geïntegreerd is in een bestaande woonwijk. Voor de dementerende bejaarden is het nog in een ander opzicht een nieuwe thuis: ze leven er in wooneenheden die qua grootte, indeling en sfeer gelijken op hun van vroeger vertrouwde leefomgeving.

In het Leuvense is deze VZW de pionier van aangepaste voorzieningen voor dementerende ouderen, die tot 27 jaar geleden nergens in de universiteitsstad terecht konden. In 1981 kocht de VZW, die toen nog 'Levet Scone Leuven' heette, het leegstaande klooster van de Paters van de Heilige Geest aan de Noormannenstraat en paste het geleidelijk aan aan de behoeften van mensen met dementie. In 1993 werd het gebouw uitgebreid met een dagverzorgingscentrum, een kortverblijfscentrum en een tiental zorgflats. Ondanks die grondige aanpassings- en uitbreidingswerken voldeed het vroegere kloosterpand niet langer aan alle eisen die vandaag aan de verzorging van dementerenden gesteld worden op het vlak van wooncomfort en kleinschaligheid. Vandaar de beslissing om een nieuwbouw op te richten.

“Dat dit mogelijk was op een boogscheut van onze vroegere locatie, is te danken aan een samenwerking met de stad Leuven”, legt directeur Rudiger De Belie uit. “De stad was eigenaar van een groot perceel aan de 's Hertogenlaan, tussen de ring om Leuven en de autosnelweg E314, en werd bereid gevonden om dat te ruilen met het vroegere kloosterpand (dat ze inmiddels verkocht heeft aan de KU Leuven, die er studenten met functionele beperkingen in gaat huisvesten). Door een tweede ruil met vastgoedontwikkelaar Matexi verkregen we een veelhoekig, licht afhellend terrein van 2,2 ha, terwijl Matexi zo de mogelijkheid kreeg om 11 koopwoningen te realiseren. Op die manier konden we met gesloten beurs onze bouwplannen verder uitwerken. Voor de ontsluiting ervan werd een nieuwe weg aangelegd, de Wingerdstraat.”

Bewoners centraal

Over het concept van 'kleinschalig genormaliseerd wonen' is lang nagedacht. Er werd inspiratie gehaald in binnen- en buitenland, o.a. in Nederland, dat al in 1986 gestart is met kleinschalige woonvoorzieningen voor ouderen met dementie en waar recente realisaties in Amsterdam en Soest werden bezocht. Het concept van kleinschalige woningen onder één dak betekent dat de bewoner centraal staat en, rekening houdend met zijn of haar mogelijkheden en beperkingen, zo gewoon mogelijk moet kunnen wonen in een huiselijke en herkenbare omgeving.

Prof. Manu Keirse, voorzitter van de VZW De Wingerd: “Het architectenteam kreeg de opdracht een woongemeenschap te bouwen met onderling verbonden woningen, waarin mensen kunnen wonen per 8 en we in bijzondere situaties kunnen verplegen per 16. De verzorging tijdens de nacht moest per 32 georganiseerd kunnen worden om het geheel betaalbaar te houden. Om financiële redenen zijn er toch nog 3 units voor 15 personen, maar die we later in twee afzonderlijke woningen kunnen opgedelen. We wilden ook geen klassieke

centrale ingang en receptie meer, maar wooneenheden met een eigen voordeur, een bel, een brievenbus, een ruime living met knusse kookhoek, en voor elke bewoner een individuele kamer met koelkast en aansluiting voor televisie, telefoon en internet.”

De opdracht werd toevertrouwd aan RDBM Architecten&Adviseurs (Antwerpen), die een ruime ervaring hebben in de sector van de woon- en verzorgingscentra. Hij ontwierp een langgerekt gebouwencomplex, opgedeeld in twee woonsites met 2 bouwlagen rond groene binnenpleinen, met ertussen een eenlagig gebouw waarin het lokaal dienstencentrum en de administratie zijn ondergebracht. Op die manier integreert het zich in de wijk, waarvan de meeste woningen ook maar één verdieping hebben. Ook de keuze van natuurlijke materialen draagt daartoe bij: paramentmetselwerk in één kleur voor de kamers en wit pleisterwerk voor de leefruimtes om wat variatie in het gevelritme te brengen. De onopvallende bouwstijl geeft de indruk van kleinschaligheid hoewel het met bijna 10.000 m² bebouwing toch om een grootschalig project gaat. Zijn inplanting in het midden van het complex maakt van het lokaal dienstencentrum een ontmoetingsplaats voor de bewoners van De Wingerd en de buurtbewoners. Om te accentueren dat het om een publieke ruimte gaat, verschillen de ramen en de omgevingsaanleg grondig van die van de woongedeelten. Om dezelfde reden is het domein niet omheind, maar opgevat als een open wandelpark.

Vertrouwde omgeving

Site A (links bovenaan op het situatieplan) bestaat uit twee delen. Het eerste (helemaal bovenaan) omvat 2 dagverzorgingscentra met aparte ingangen voor resp. 10 en 13 bezoekers op het gelijkvloers, en 10 kortverblijfwoningen op de verdieping. Daarnaast ligt een geheel van 8 woningen voor telkens 8 personen: vier gelijkvloers en vier op de verdieping. Dit gedeelte is bewust niet verbonden met het dienstencentrum. Zoals in het gewone leven moeten de bewoners naar buiten gaan als ze bijvoorbeeld naar het café, de recreatie of de animatie willen, al dan niet vergezeld van hun familie.

De centraal gelegen site C geeft onderdak aan het lokaal dienstencentrum, de administratie en het Expertisecentrum Dementie. Het meest linkse deel is het gezellig ingerichte ‘Grand Café’ met 80 plaatsen. Met het oog op de integratie in de wijk zijn ook de buurtbewoners hier welkom. Dat geldt eveneens voor de rest van het dienstencentrum, waar ook de oudere wijkbewoners terecht kunnen voor informatie, maaltijden, enz. Het omvat o.a. een kapsalon, een kinélokaal en een lokaal voor recreatie, vorming en internet. Dit centrale gedeelte staat met een gang in verbinding met site B. Hier bevinden zich drie woningen voor 15 personen en 9 zorgflats voor echtparen waarvan een aan dementie lijdt en de andere nog min of meer valide is. Deze flats beschikken bovendien over een grote gemeenschappelijke ruimte, een woonkamer buiten hun woning, waar ze elkaar kunnen ontmoeten en ondersteunen.

Aan de kant van de Wingerdstraat heeft deze eenheid een kelderverdieping, die door de helling van het terrein bovengronds wordt. Daarin zijn de wasserij en de centrale grootkeuken, met een capaciteit van 250 maaltijden per dag, ondergebracht. De maaltijden worden er via de zogenaamde ‘koude lijn’ bereid en in de keuken van elke wooneenheid op temperatuur afgewerkt volgens het dagritme en de individuele wensen van de bewoners.

De woningen zijn opgevat als echte gezinswoningen, met een gezellige woonkamer met breedbeeld-TV, een buitenterras, een goed uitgeruste kook- en eethoek, en individuele slaapkamers. Zij wonen ook niet meer in de ouderenzorgresidentie De Wingerd, maar in de Wingerdstraat nr. 10, 12,... Het zijn niet zij die in de verzorgingsinstelling komen wonen,

maar de verpleeg- en zorgkundigen komen werken in hun woning. Elke bewoner mag zijn kamer naar eigen smaak inrichten met de meegebrachte meubeltjes en vertrouwde voorwerpen. Alleen het bed, het nachtkastje met frigo en de ingebouwde kleerkast zijn standaard aanwezig. Er is ook plaats voor een relaxzetel, zodat een familielid zo nodig kan blijven tijdens de nacht.

Leefcirkels

Een nieuw concept van domotica biedt optimale vrijheid en bewegingsruimte doordat het kan worden aangepast aan de noden van elke bewoner. Via elektronische circuits in de vloeren en een polsband die op een horloge lijkt, kunnen de bewoners hun kamerdeur automatisch openen, maar niet die van hun buur. Zo kunnen ze zich niet vergissen van kamer, wat telkens verwijten en verwarring oplevert. Op dezelfde manier kunnen de toegangsdeuren tot de eigen woningen en de woongehelen ingesteld en bediend worden volgens het individuele profiel dat het begeleidende team met de familie en de arts heeft afgesproken. Naast deze bewegingsdetectie is er ook akoestische detectie mogelijk, waardoor de verpleegkundige kan horen als iemand om hulp roept.

Voor dit totale domoticasysteem, dat uniek is in Vlaanderen, heeft De Wingerd de mosterd gehaald in Amsterdam, waar het ook nog maar sinds 2006 in gebruik is. Het bevordert niet alleen de bewegingsvrijheid van de bewoner, maar waarborgt tevens zijn veiligheid. Zo kan een signaal worden ingesteld dat een medewerker verwittigt als een dementerende in een voor hem gevaarlijke zone terecht komt. Zo elimineert de moderne technologie op een mensvriendelijke manier zoveel mogelijk hinderpalen die het normale wonen en leven van mensen met dementie in de weg staan.

Een andere innovatie is dat het zorgdossier van iedere bewoner in zijn kamer elektronisch kan geraadpleegd worden via een schermje aan de muur.

FEITEN EN CIJFERS

Oprichtgever: Woon- en Zorgcentrum De Wingerd, Wingerdstraat 14, 3000 Leuven

Totale terreinoppervlakte: 2,2 ha

Totale bebouwde oppervlakte: 9.953 m²

Capaciteit: 127 residentiële woongelegenheden, 23 bezoekersplaatsen en 10 kortverblijfplaatsen

Ontwerper: RDBM Architecten&Adviseurs, Antwerpen

Ontwerp wegaanleg: RDBM Architecten&Adviseurs i.s.m. Studieburo Quadrant, Meerbeek-Kortenbergh

Ontwerp omgevingsaanleg: RDBM Architecten&Adviseurs i.s.m. Viridee nv, Hoeilaart

Hoofdaannemer: Antwerpse Bouwwerken nv, Borgerhout

Leverancier kantoormeubilair: Bulvano nv, Wommelgem

Bouwtijd: mei 2006 – september 2008

Totale bouwkosten: ca. 15 miljoen euro, incl. BTW

Antwerpse Bouwwerken: ervaring in zorgsector

Antwerpse Bouwwerken nv, met zetel in Borgerhout, behoort tot de belangrijkste bouwbedrijven in Vlaanderen en is actief op het gebied van burgerlijke bouwkunde,

infrastructuurwerken, utiliteitsbouw en woningbouw, en dit zowel in nieuwbouw als in renovatie. Het maakt deel uit van de grote Franse groep Eiffage, met behoud van zijn zelfstandigheid.

Commercieel directeur Kris Weyn: “Toen de Vlaamse Regering een belangrijke inhaalbeweging in de ouderenzorg aankondigde, is Antwerpse Bouwwerken zich ook gaan toeleggen op de zorgsector. Inmiddels hebben we OCMW-rusthuizen gebouwd in Meise, Londerzeel en Rumst. Daarnaast ontwikkelden we, in samenwerking met Probis Corporate, een nieuwbouwrusthuis met verzorgingsflats in het kader van een publiek-private samenwerkingsovereenkomst (PPS) met het OCMW van Boortmeerbeek. De ervaring en vakkennis die we zo hebben opgedaan, heeft Antwerpse Bouwwerken kunnen aanwenden bij de nieuwbouw van De Wingerd in Leuven, waarvan we de ruwbouw en de afwerking voor onze rekening namen.”

Bijschriften

NOTA: van die in vet zeker één foto geven

8635 – 8637 -8539

De woningen zijn uitgevoerd in paramentmetselwerk, de leefruimtes in wit pleisterwerk.

8602 – 8634 – 8646

De woningen zijn gegroepeerd rond groene binnenpleinen

8631 – 8639

Alle woningen hebben een afgesloten buitenterras

8632

Inkomhal van een woning voor 8 personen

8627

De living van een woning voor 8 personen

8621

De kook- en eethoek van een woning voor 8 personen

8623 – 8624

De badkamer van de individuele kamers

8643

Site B heeft aan de Wingerdstraat een kelderverdieping, die door de helling van het terrein bovengronds wordt. Daarin zijn de wasserij en de grootkeuken ondergebracht.

8616 – 8617

De grootkeuken

8601 – 8674 – 8675 - 8676

Het publieke wandelgedeelte en één binnenplein werden verfraaid met beeldhouwwerkjes van Jef Claerhout: een reeks vogels die elk op hun manier ergens mank zijn.

8678

De niet omheinde parkzone rond het dienstencentrum sluit direct aan bij de wijk

8597

Het dak van het 'Grand Café' is bedekt met zonnecollectoren, die zo'n 12% van de totale warmwaterbehoeften dekken. Een investering die op termijn rendabel zou moeten zijn.

8604

Binnenzicht van het 'Grand Café'

8671

Dit deel van het 'Grand Café' kan afgesloten worden en als feestzaal gebruikt worden

8641

Het kantoorgedeelte

8610 – 8680 – 8685 – 8687

Kantoormeubilair van Bulvano

8608 – 8609

Een nieuwe kantoorstoel van Bulvano

9612 – 8615

Directeur Rudiger De Belie van het Woon- en Zorgcentrum De Wingerd;